

Jakub Zajdel

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-8423-2049>

Studia Etnologiczne i Antropologiczne, t. 24, nr 1
ISSN 2353-9860 (czasopismo elektroniczne)
<https://doi.org/10.31261/SEIA.2024.24.01.04>

Mit założycielski regionalnego ośrodka telewizji w Katowicach w świetle materiałów archiwalnych

.....

The founding myth of the regional television centre
in Katowice in the light of archival documents

Abstract: The text concerns the construction of the regional television centre in Katowice. It was conducted between 1957 and 1968. The organisational activities were planned and executed in state institutions. The first of these was the Ministry of Communications and the second was the Committee for Radio Broadcasting "Polskie Radio". The activities of these institutions about the construction of the regional television centre in Katowice are described based on legislation, archival documents and press, and book publications. An author confronts the historical description of the construction of the regional television centre in Katowice with the myth created by Stanisław Miszczak.

Keywords: regional television in the Polish People's Republic, the politics of the Polish People's Republic, archival research of Polish People's Republic television

Słowa kluczowe: telewizja regionalna w PRL, polityka PRL, badania archiwalne telewizji PRL

.....

Celem rozważań jest skonfrontowanie treści mitu założycielskiego regionalnego ośrodka telewizji w Katowicach z opisem historycznym jego powstania i rozbudowy w latach 1957–1968. Jako cezury przyjęto rozpoczęcie budowy infrastruktury nadawczej i studyjnej ośrodka w roku 1957 oraz rozwiązanie zarządu jego budowy przez przewodniczącego Komitetu do spraw Radia i Telewizji zarządzeniem z dnia 24 maja 1968 r. (Miszczak, 1972: 429). Badania zostały przeprowadzone w formie kwerendy bibliotecznej w Bibliotece Śląskiej, a także kwerendy archiwalnej w Archiwum Telewizji Polskiej SA (Ośrodek Dokumentacji i Zbiorów Programowych, Dział Dokumentacji Aktowej) i w Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Mit założycielski a historia filmu

Pojęcie „mit założycielski” rozumiem w kontekście rozważań Jana Assmanna (2015) na temat pamięci kulturowej jako sposobu nadawania sensu opowieściom, zdarzeniom i rzeczom. Według tego badacza łączy ona trzy inne formy pamięci zbiorowej. Pierwszą z nich jest pamięć mimeetyczna (Assmann, 2015: 36), w której działania naśladowcze przenoszą wzorce zachowań. Drugą stanowi pamięć rzeczy będących pamiątkami z przeszłości. Przypominają one o wcześniej żyjących przedstawicielach społeczności, którzy je wytworzyli. Pamięć komunikatywna, trzecia forma pamięci zbiorowej, swoim zakresem obejmuje to, co członek danej kultury dzieli ze współczesnymi mu jej członkami (Assmann, 2015: 66). Mit powstaje w pamięci kulturowej, gdy społeczność nadaje sens treści przechowywanej w pozostałych trzech formach pamięci zbiorowej (Assmann, 2015: 53–58, 68).

Mit założycielski jest opowieścią o początku pewnej wspólnoty (w analizowanym przypadku – wspólnoty widzów Telewizji Katowice), mającą na celu stworzenie tożsamości, która ją zintegruje. Anna Ratke-Majewska pisze:

[...] wydarzenia, wokół których powstały mity założycielskie, musiały przede wszystkim w ramach danej społeczności zostać uznane za przełomowe i kluczowe dla jej narodzin, a przeświadczenie dotyczące ich ogromnego znaczenia zaistniało w podtrzymywanym przekazie kulturowym. Nie oznacza to jednak, że ów osąd nadający szczególną rolę konkretnym zdarzeniom minionym znaleźć musiał historyczne uzasadnienie (Ratke-Majewska, 2019: 288).

Wspólnoty zintegrowane za pomocą mitu skupiają się wokół instytucji społecznych, które umożliwiają realizację jego funkcji. Pod koniec XIX wieku jedną z nich stało się kino. Martin Loiperdinger (2016) przeanalizował rozpowszechniony mit założycielski kina. Treścią tego mitu jest opowieść o przerażeniu publiczności zgromadzonej w Salonie Indyjskim w Paryżu 28 grudnia 1895 roku podczas pokazu filmu, na którym zarejestrowano wjazd pociągu na stację. Przestraszyć spowodowało wrażenie autentyczności. Widzowie pomylili obraz filmowy z rzeczywistością i zachowywali się tak, jakby lokomotywa miała wpaść na widownię. Loiperdinger zrekonstruował treść mitu, opierając się na publikacjach prasowych i historycznych, a następnie przeprowadził szczegółową analizę trzeciej wersji filmu *Arrivée d'un train à La Ciotat*. Podkreślił, że nie udało się odnaleźć (tekst ukazał się w 1996 roku) pisemnych świadectw potwierdzających projekcję którejkolwiek jego wersji podczas seansu 28 grudnia 1895 roku w Salonie Indyjskim (Loiperdinger, 2016:

96–97). Prawdopodobieństwo, że wybuchła wtedy panika spowodowana zbliżaniem się lokomotywy do publiczności, jest zatem bardzo małe. Do analizy został wybrany film, który ze względu na geometryczną kompozycję obrazu ma największy potencjał wywołania strachu u widzów. Rozbiór tej produkcji skłonił badacza do postawienia dwóch tez: „Po pierwsze, nie sposób udowodnić, jakoby wśród widzów oglądających niegdyś wjeżdżającą na stację w La Ciotat filmową lokomotywę wybuchła panika. [...] Po drugie, retrospektywne odczytanie *Arrivée d'un train à La Ciotat* jako swoistej zapowiedzi kina bezpośredniego jest całkowicie błędne” (Loiperdinger, 2016: 116).

Treść mitu założycielskiego Telewizji Katowice

Treść mitu założycielskiego regionalnego ośrodka telewizji w Katowicach sformułował Stanisław Miszczak w książce *Historia radiofonii i telewizji w Polsce*. We wprowadzeniu do opisu powstania tego rodzaju ośrodków w PRL, zatytułowanym *Wielka siła społecznej inicjatywy*, podkreśla on spontaniczną aktywność lokalnych społeczności na rzecz budowy stacji telewizyjnych. Już sam tytuł zawiera uogólnienie będące podstawą mitu. Miszczak skonstruował obraz historyczny, zgodnie z którym gdy w drugiej połowie lat 50. XX wieku rząd zaczął realizować zapowiedzi rozwoju telewizji, nagle pojawiło się ogromne pragnienie posiadania lokalnych ośrodków telewizyjnych. Powstawały społeczne komitety ich budowy, które bardzo energicznie starały się zdobyć fundusze potrzebne do pokrycia kosztów oraz nakłaniały ludzi do bezinteresownego wkładu pracy. Treść mitu można wyrazić następująco: geneza regionalnych ośrodków telewizji w Polsce tkwi w spontanicznym społecznym zachwycie nad telewizją jako medium. Przywołany autor informuje wprawdzie, że „w skład tych komitetów wchodził działacze polityczni, reprezentanci większych zakładów produkcyjnych i zjednoczeń, a także przedstawiciele prasy, radia itd.” (Miszczak, 1972: 393), ale zarazem kilkakrotnie zaznacza, iż wszystko działo się samorzutnie, z miłości do telewizji – mieszkańcy regionów, opanowani „gorączką telewizji”, dobrowolnie składali datki na swoje ośrodki, a ich zapał i entuzjazm pozwalały pokonać każdą przeszkodę na drodze do upragnionego celu (Miszczak, 1972: 393–396).

Główne wątpliwości wobec tak sformułowanego mitu biorą się z dwóch źródeł. Pierwszym jest kontekst polityczny, drugim – treść dokumentów prasowych i archiwalnych. W odniesieniu do kontekstu politycznego należy wyjaśnić, jaki sens ma zawarta w treści mitu teza o spontanicznym charakterze zaangażowania społeczności lokalnych. Nie wchodząc w szczegóły, wystarczy powiedzieć, że w drugiej połowie lat 50.

w Polsce relacje społeczne były podporządkowane regulacjom prawnym i aparatowi represji ustanowionym przez komunistów (Chumiński, Popiński, 2024; Donefner, 2020; Habielski, 2009; Jankowiak, Skotarczak, 2016; Woźniczka, 2015). Nawet jeśli wziąć pod uwagę, iż mowa o okresie tzw. odwilży po śmierci Józefa Stalina, który narzucił państwu satelickim wobec Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich autorytarny styl rządzenia, to jednak przeprowadzono tylko reorganizację niektórych struktur państwa i częściowe „oczyszczenie” aparatu partyjnego. Emblematyczne dla tego procesu było usunięcie z Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej wysokich funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa, np. Jakuba Bermana i Stanisława Radkiewicza. Zasadnicze reguły i cele pozostały natomiast niezmienione. Dominująca w owym czasie PZPR nadal stawiała na centralne zarządzanie. Nie zlikwidowano Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, czyli instytucji tłumiącej wolność wypowiedzi. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego zastąpiło Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, a Urząd Bezpieczeństwa Publicznego – Służbą Bezpieczeństwa, ale zakres kompetencji aparatu represji wciąż obejmował poglądy obywateli. W warunkach centralnego podejmowania decyzji i wszechobecnej kontroli życia społecznego spontaniczność inicjatyw była mocno ograniczona. Ich swobodę limitowały również powszechna obecność i usytuowanie członków PZPR w strukturze społecznej. Nietrudno się domyślić, że wzmiankowani przez Miszczaka działacze partyjni w składzie komitetów budowy regionalnych ośrodków w większości (jeśli nie wszyscy) należeli do PZPR, a znając zasady nomenklaturowe przy obsadzaniu stanowisk, można przypuszczać, że do tej partii należeli też pozostali członkowie – reprezentanci zakładów produkcyjnych i zjednoczeń oraz dziennikarze. Musieli więc w swoich działaniach – choćby nawet motywowanych szlachetnymi intencjami i zorientowanych na pożądane społecznie cele – liczyć się z polityką partii. Nie zamierzam twierdzić, że cały proces zakładania wspomnianych komitetów budowy był centralnie sterowany, ludność Polski nie była w owym czasie zainteresowana telewizją lokalną, a członkowie PZPR byli bezwonnymi marionetkami w rękach kierownictwa partii i zaangażowali się w budowę ośrodków wbrew własnej woli i swoim przekonaniom. Takie ujęcie jest również przesadą. Jednocześnie odnalezienie śladów pewnego zakresu wolności obywatelskiej w sprawie tak ważnej dla polityki jak budowa sieci telewizyjnej byłoby wartościowym wkładem w istniejący już historyczny obraz tamtych czasów.

Druga wątpliwość wobec treści mitu założycielskiego regionalnych ośrodków telewizji rodzi się z rezultatów kwerendy bibliotecznej i archiwalnej. Publikacje w „Trybunie Robotniczej” zamieszczone w początkowym okresie budowy ośrodka w Katowicach nie potwierdzają przedstawionego przez Miszczaka obrazu, zgodnie z którym w prasie lokalnej

prowadzono intensywną kampanię na rzecz regionalnej telewizji. Trzeba zaznaczyć, że autor odnosi taki obraz do całego państwa, a więc zarówno do województw, w których społeczne komitety budowy wykazywały dużą aktywność medialną, jak i do tych, w których jej nie obserwowano. Na podstawie dotychczas zebranych materiałów mogę stwierdzić, że w głównym dzienniku górnośląskim niewiele pisano o budowie regionalnego ośrodka telewizji oraz jej inicjatorach i wykonawcach. Pojawiały się w „Trybunie Robotniczej” notatki lub artykuły, ale nie relacjonowano na bieżąco postępu prac organizacyjnych, projektowych i budowlanych, nie przedstawiano sylwetek członków społecznego komitetu budowy, nie publikowano wywiadów z nimi itp. (Litwin, 1957; (PAP), 1957; *Pierwszy program telewizyjny z Katowic*, 1957; (mp) 1958a, 1958b; *Piraci szos na telewizyjnych ekranach*, 1958; *O lampach, do których się... gada*, 1959; *Okulary dla widzów wkrótce w sklepach*, 1959; „TV” na cenzurowanym, 1959). Na ogół teksty wiązały się z istotnymi wydarzeniami, takimi jak uruchomienie ośrodka lub początek transmisji zagranicznych. A przecież „Trybuna Robotnicza” była wysokonakładowym dziennikiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach, więc wszystkie znaczące inicjatywy powinny znaleźć miejsce na jej łamach.

Rezultaty wstępnej kwerendy archiwalnej również nie potwierdzają mitu o spontanicznym, oddolnym nacisku na władze państwowe w sprawie budowy katowickiej telewizji. Niewątpliwie wiele dokumentów czeka jeszcze na odnalezienie i analizę, ale na podstawie dotychczas zgromadzonych materiałów można stwierdzić, że o budowie stacji telewizyjnej przesądziły decyzje w Prezydium Komitetu do spraw Radiofonii, a później Komitetu do spraw Radia i Telewizji oraz w Wojewódzkiej Radzie Narodowej w Katowicach. Przeglądając dokumenty z tego wczesnego okresu, nie natknąłem się na ani jedną wzmiankę o manifestacji mieszkańców Górnego Śląska na rzecz poparcia postulatu budowy regionalnego ośrodka telewizji. W prasie pojawiały się natomiast informacje o ludziach stojących w kolejkach przed sklepami z zamiarem zakupu odbiornika telewizyjnego (*Dla Kurka, Gosztyły i Skotnickiego...*, 1958; (jak), 1958; *860 tys. radioodbiorników i telewizorów*, 1958; *3 miliardy rubli dewizowych...*, 1958; *3-letnia umowa handlowa...*, 1958; *45 tysięcy telewizorów otrzyma Katowickie w br.*, 1959; „Diora” będzie produkować telewizory, 1959; *Szybciej i lepiej naprawiać będą telewizory*, 1959; *Telewizory z 21-calowym ekranem*, 1959; *Telewizory z odniesieniem do domu*, 1959). Potwierdzają one tezę o ogromnym zainteresowaniu nowym medium.

Zarys kontekstu

Wyjaśnić należy również, dlaczego historyczne przepracowanie treści mitu założycielskiego regionalnego ośrodka telewizji w Katowicach jest potrzebne. Można wskazać dwa argumenty. Po pierwsze, niewiele napisano o budowie infrastruktury telewizyjnej na Górnym Śląsku. Po drugie, ośrodek w Katowicach od początku pełnił ważną funkcję w systemie telewizji w Polsce. Najobszerniej działalność tego ośrodka przedstawiła Aleksandra Fudala-Barańska (2014, 2015a, 2015b, 2016, 2018, 2019, 2021), koncentrująca uwagę na programie i jego wpływie na odbiorców. Aspekt techniczny zaznaczyła w artykule poświęconym konwersji zapisu (analogowego na cyfrowy) programów o tematyce kulturalnej zgromadzonych w archiwum ośrodka (Fudala-Barańska, 2017). Andrzej Kozieł (2007) oprócz danych o rozwoju programu wszystkich regionalnych ośrodków telewizji w Polsce podaje również trochę informacji dotyczących ich infrastruktury. Autorzy piszący o tych ośrodkach częściej są zainteresowani ich sytuacją po transformacji ustrojowej niż wczesnym okresem działalności.

W pierwszym dziesięcioleciu funkcjonowania ośrodka katowickiego o jego randze świadczyły znaczne rozmiary produkcji, duży zasięg i łączność z zagranicą. Zasięg, mierzony liczbą potencjalnych odbiorców, zależał od dwóch czynników. Po pierwsze, od mocy i wysokości zawieszenia nadajnika, a po drugie – od gęstości zaludnienia obszaru, który pokrywał jego sygnał. Charakterystykę techniczną katowickiej stacji Miszczak podsumowuje następująco: „Obszar pokrywany przez stację był zamieszkały w chwili jej uruchomienia przez 4,5 mln mieszkańców. W r. 1957, a także przez wiele następnych lat, była to jedna z najsilniejszych stacji telewizyjnych w Polsce. Zasięgiem swoim obejmuje ona nie tylko Śląsk i Zagłębie, ale całą południową i zachodnią część kraju” (Miszczak, 1972: 424). Kozieł podkreśla, że w drugiej połowie lat 50. analizowany ośrodek „dysponował techniką porównywalną z Warszawskim Ośrodkiem Telewizyjnym” (2007: 73), i dodaje: „Katowice miały też pierwsze prowizoryczne połączenie z Czechosłowacją, linią przez Szyndzielnię do Ostrawy, co umożliwiało wymianę programów także z NRD, Węgrami oraz z siecią Eurowizji” (Kozieł, 2007: 74). Moim zdaniem rola w systemie telewizji, jaką od początku swego istnienia odgrywał ośrodek w Katowicach, sprawia, że poznając jego rozwój, można się przyjrzeć ówczesnym mechanizmom organizacyjnym, finansowym, ideologicznym i społecznym. Opis tych zależności rozświetli znaczenie mitu założycielskiego ośrodków regionalnych.

Instytucjonalne początki systemu telewizji w Polsce

Przede wszystkim trzeba przypomnieć, że w drugiej połowie lat 50. kluczową funkcję w zakresie planowania i wykonawstwa sieci telewizyjnej w Polsce pełniły dwie instytucje. Pierwszą z nich był urząd, który początkowo nosił nazwę Minister Poczt i Telegrafów. Uległa ona zmianie w 1955 roku, gdy zaczęły obowiązywać przepisy *Dekretu z dnia 11 marca 1955 r. o przekształceniu urzędu Ministra Poczt i Telegrafów w urząd Ministra Łączności*, wydane przez Radę Państwa. Druga instytucja od roku 1951 do końca roku 1960 nosiła nazwę Komitet do spraw Radiofonii „Polskie Radio” (Dekret z dnia 2 sierpnia 1951 r.). Następnie przeprowadzono jej reorganizację i zmieniono nazwę na Komitet do spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja” (Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r.). Nad działalnością obu wymienionych instytucji czuwał Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Od 23 lutego 1949 roku, czyli od dnia wejścia w życie *Ustawy z dnia 4 lutego 1949 r. o utworzeniu i zakresie działania Centralnego Urzędu Radiofonii*, przepisy jasno określały, że urząd ten odpowiada nie tylko za radio, lecz także za telewizję. W art. 3 postanowiono między innymi, że „do zakresu działania Centralnego Urzędu Radiofonii należą: 1) sprawy planów radiofonizacji kraju i rozwoju telewizji oraz rozbudowy sieci nadawczych dla powszechnego odbioru [...]; 4) sprawy programowego, organizacyjnego, technicznego, administracyjnego i finansowego nadzoru nad przedsiębiorstwami eksploatującymi radiofoniczne i telewizyjne urządzenia nadawcze (bezprzewodowe i przewodowe) dla powszechnego odbioru” (Ustawa z dnia 4 lutego 1949 r.). Uprawnienia te przejął Komitet do spraw Radiofonii.

Wprawdzie przepisy dotyczące Ministra Poczt i Telegrafów nie obejmowały bezpośrednio telewizji, ale pełnił on funkcję przewodniczącego Państwowej Rady Telekomunikacyjnej (Ustawa z dnia 4 lutego 1950 r., art. 3). Jej zadaniem było koordynowanie pracy różnych resortów w zakresie telekomunikacji, w tym opiniowanie regulacji odnoszących się do warunków technicznych i prawnych działania sieci telekomunikacyjnych (*Statut Państwowej Rady Telekomunikacyjnej*, par. 2). Co więcej, Minister Poczt i Telegrafów sprawował nadzór nad radiostacjami za pośrednictwem Centralnego Zarządu Radiostacji, który był częścią ministerstwa. W połowie 1954 roku otwarto w tym resorcie Biuro Rozbudowy Telewizji. Z pieczętek na zachowanych dokumentach wynika, że plany rozwoju telewizji powstały w Ministerstwie Poczt i Telegrafów, a ich dopracowanie i realizację powierzono Ministerstwu Łączności. Dekret z dnia 11 marca 1955 r. w art. 2 pkt 1 usankcjonował ten stan rzeczy, określając, że „do zakresu działania Ministra Łączności należą sprawy: zarządu wszystkich rodzajów łączności użytku publicznego”, w tym telewizji. Podsumowując,

zgodnie z przepisami prace nad siecią telewizyjną w Polsce mogły się toczyć dwutorowo – w Komitecie i w Ministerstwie.

Wczesne plany budowy sieci telewizyjnej w Polsce

Opracowany w Ministerstwie Poczty i Telegrafów *Projekt planu budowy sieci linii radiowych w resorcie M.P.iT. w latach 1956–1970*¹ nosi datę 15 listopada 1954 roku. Jego autorzy zaznaczyli, że „w planie pięcioletnim sieci kablowej nie uwzględniono zasadniczo potrzeb w dziedzinie telewizji” (Archiwum Akt Nowych [dalej: AAN], sygn. 2/1098/o/22/25/2: 7). W opisie założeń wstępnych wyjaśnili, iż należy postawić na budowę sieci radiowych, ponieważ jest to rozwiązanie nowocześniejsze i umożliwiające wykorzystanie infrastruktury do przesyłania sygnału zarówno telewizyjnego, jak i telefonicznego. Argumentowali:

W chwili obecnej z różnych potrzeb w dziedzinie łączności na pierwszy plan wysuwa się zagadnienie wymiany programów telewizyjnych między ośrodkami krajowymi, a w przyszłości również z ośrodkami zagranicznymi. Opierając się na ogólnie znanych przesłankach, przesyłanie programów telewizyjnych przy pomocy linii radiowych jest najbardziej ekonomiczne dla gospodarki narodowej. Budowa linii radiowych dla celów telewizji pozwoli nieznacznymi stosunkowo nakładami finansowymi zainstalować i uruchomić na wspólnych wieżach lub masztach urządzenia linii radiowych telefonii nośnej. Utworzona w ten sposób sieć linii radiowych telefonicznych uzupełni i zabezpieczy kablową sieć telefoniczną, oddając Państwu istotne usługi o charakterze gospodarczym i strategicznym (AAN, sygn. 2/1098/o/22/25/2: 8).

Wszystkie inwestycje rozłożono na dwa etapy. Pierwszy z nich obejmował „pięciolatkę” – 1956–1960, a drugi – okres dziesięcioletni, czyli lata 1961–1970. O kolejności realizacji zadań związanych z budową sieci telewizyjnej napisano między innymi:

[...] w myśl uzgodnionego z zainteresowanymi resortami projektu Uchwały Prezydium Rządu przewiduje się w Planie 5-cio letnim budowę stacji telewizyjnych w następujących miastach: Warszawa; Łódź; Stalinogród; Kraków oraz w następnych planach w miastach: Wrocław; Poznań; Szczecin; Gdańsk; Lublin. W początkowym więc etapie budowy radiowych linii telewizyjnych podstawowym zadaniem będzie połączenie ośrodków telewizyjnych na trasie Warszawa – Łódź – Stalinogród – Kraków (AAN, sygn. 2/1098/o/22/25/2: 8).

1 W tytułach dokumentów archiwalnych i ich cytowanych fragmentach zachowałem pisownię oryginalną – J.Z.

W 1955 roku Ministerstwo Łączności przedstawiło analizę planu pięcioletniego na lata 1956–1960. Opisując jego słabe punkty, zaznaczono w stosunku do telewizji, że nie zostało w nim uwzględnione łącze radiowe pomiędzy Stalinogrodem (Katowicami) a Krakowem (AAN, sygn. 24/5: 17). Nie podano bezpośredniego powodu, ale z ogólnych uwag dotyczących innych zadań można wywnioskować, że zabrakło pieniędzy na wykonawstwo krajowe i import.

Ministerialny plan rozbudowy linii radiowych dość szybko zaczęto realizować. 1 czerwca 1955 roku Biuro Rozbudowy Telewizji przekazało Departamentowi Inwestycji Ministerstwa Łączności preliminarz pięcioletnich wydatków, uzgodniony z Centralnym Zarządem Radiostacji (AAN, sygn. 18/6). W „wykazie ważniejszych inwestycji” podano, że inwestycja w Stalinogrodzie rozpocznie się w 1956 roku i zakończy w 1957. Wybudowane zostaną dwa małe studia i jedno duże, a nadajniki będą miały moc 50 KW i 20 KW. Całkowity koszt oszacowano na 23 miliony złotych. 10 listopada 1955 roku Biuro Rozbudowy Telewizji przedstawiło inny wykaz inwestycji telewizyjnych, w którym zmieniono różne parametry, a wśród nich również te dotyczące ośrodka stalinogrodzkiego (katowickiego) (AAN, sygn. 18/5). Rozpoczęcie budowy przesunięto na rok 1958, a zakończenie – na rok 1960. Moc nadajników zmniejszono do 30 KW i 10 KW, natomiast całkowity koszt wzrósł do 24 milionów złotych.

28 listopada 1955 roku Minister Łączności zwrócił się do Ministra Finansów z prośbą o zapewnienie funduszy na wyjazd dwudziestu dwóch specjalistów do ZSRR na szkolenie z techniki telewizyjnej (AAN, sygn. 16/2 [a]). Środki finansowe wygospodarował sam Minister Łączności, który przesunął odpowiednią kwotę z wydatków naczelnych organów władzy ministerstwa na inną działalność. Z kolei w *Planie wydatków budżetowych na pomoc naukowo-techniczną w 1955 r.* uwzględniono wyjazdy na praktyki do Niemieckiej Republiki Demokratycznej (AAN, sygn. 16/2 [b]). Pięć osób miało się udać na miesięczną praktykę telewizyjną. Cztery osoby miały przez miesiąc przeprowadzać konsultacje w sprawie poprawienia jakości łączy radiowych. Trzy osoby miały w ciągu miesiąca wymienić ze specjalistami z NRD doświadczenia zdobyte przy projektowaniu, montażu i eksploatacji sieci telekomunikacyjnych oraz radiokomunikacyjnych. Trzy osoby miały odbyć praktykę w zakresie eksploatacji i projektowania stacji telewizyjnych. Przewidziano również wysłanie w tym samym celu dwóch osób na dwa miesiące oraz czterech na miesięczne szkolenie techniczne do Republiki Czechosłowackiej. Osiem osób miało spędzić dwa miesiące na praktyce w ZSRR.

Na posiedzeniu Prezydium Komitetu do spraw Radiofonii 5 lipca 1956 roku zebrani zaakceptowali plan budowy ośrodków telewizyjnych w Łodzi, Poznaniu i Stalinogrodzie „pod warunkiem przyznania do dnia 15 sierpnia br. etatów i uruchomienia kredytów na te właśnie ośrodki”

(Archiwum Telewizji Polskiej SA – Ośrodek Dokumentacji i Zbiorów Programowych, Dział Dokumentacji Aktowej [dalej: TVP SA, ODiZP DDA], sygn. 720/1/1: 2). Redakcja Programu Telewizyjnego Komitetu w piśmie z 21 lipca 1956 roku przekazała Biuru Planowania Komitetu plan usług na rok 1957, który miał zostać włączony do *Narodowego planu gospodarczego i budżetu państwa* (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [i]). W piśmie tym przewidywano rozruch stalinogrodzkiego ośrodka telewizji od 1 maja 1957, a jego uruchomienie powinno nastąpić 22 lipca 1957 roku. Ośrodek miał emitować osiem godzin programu tygodniowo, na który miały się składać cztery godziny filmu, dwie godziny programu na żywo i dwie godziny transmisji za pośrednictwem wozu transmisyjnego.

Dwutorowa realizacja planów inwestycyjnych

W sprawozdaniach ministerialnych można było przeczytać o szybko postępujących inwestycjach telewizyjnych. W Ministerstwie Łączności opracowano analizę możliwości wykonania planu inwestycyjnego na rok 1957. W odniesieniu do dynamiki budowy ośrodków regionalnych pisano między innymi:

Wg założeń planu koszty działalności telewizyjnej w stosunku do przewidywanego wykonania 1956r. wzrastają o 63%. Wzrost kosztów we wszystkich pozycjach wynika z rozszerzonego zakresu działalności telewizji i stale rozbudowujących się urządzeń ośrodków. Należy nadmienić, że przewidywane koszty roku 1956 obejmują eksploatację urządzeń w Łodzi od III kwartału, podczas gdy koszty roku 1957 obejmują działalność całoroczną ośrodka w Warszawie, Łodzi i Poznaniu oraz ośrodka w Stalinogrodzie w III i IV kwartale (AAN, sygn. 24/8: 3).

Działania Ministra Łączności w sferze budowy regionalnych ośrodków telewizyjnych spotkały się z krytyką w Komitecie do spraw Radiofonii jako zbyt pospieszne i prowadzone bez porozumienia z Komitetem. Członkowie jego prezydium uważali, że otwieranie ośrodków bez wyszkolonych pracowników, odpowiedniej aparatury, materiałów do emisji programu i stacji przekąźnikowych nie ma sensu. Zastępca przewodniczącego Komitetu Władysław Cetner po powrocie z otwarcia ośrodka telewizyjnego w Łodzi stwierdził, że w tym stanie przygotowania inwestycji obiekt nadaje się jedynie do próbnego uruchomienia (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [a]: 1). W Ministerstwie Łączności doskonale zdawano sobie sprawę z sytuacji, ale winą obarczano Komitet do spraw Radiofonii. W cytowanym już sprawozdaniu wyjaśniano:

Jakkolwiek plan Centralnego Zarządu Radiostacji przewiduje uruchomienie od 1.I.1957 – 120 km/łączy telewizyjnych na trasie Warszawa – Łódź to brak jest realności tego zamierzenia do czasu otrzymania z importu /Francja/ 3 stacji przekaźnikowych. Dodatkową trudność zwiększenia programu dla Łodzi stanowi fakt, że w 95% opiera się on na nadawaniu programu filmowego, a tylko 1 godz. tyg. stanowi oryginalny program. Niedostatek filmów oraz nieznaczne w stosunku do potrzeb możliwości zakupu atrakcyjnych filmów z zagranicy /ok. 70 filmów rocznie/ zmusza do ostrożnego podejścia w stosunku do zamierzeń Polskiego Radia (AAN, sygn. 24/8: 3).

Pod presją faktów dokonanych na posiedzeniu Prezydium Komitetu do spraw Radiofonii 2 sierpnia 1956 roku postanowiono zwiększyć w łódzkim ośrodku telewizyjnym liczbę emitowanych filmów i liczbę godzin retransmisji programu z Warszawy (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [b]: 1).

Włodzimierz Sokorski – przewodniczący Komitetu do spraw Radiofonii – zabiegał o poprawę współpracy między Komitetem a Ministerstwem Łączności u polityków najwyższego szczebla. 2 sierpnia 1956 roku w trakcie posiedzenia Prezydium poinformował zebranych o porozumieniu zawartym z ówczesnym Ministrem Łączności Władysławem Rabanowskim (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [b]: 2). Rezultaty porozumienia ujął w trzech punktach. Po pierwsze, Centralny Zarząd Radiostacji będzie konsultował swój plan inwestycyjny z Komitetem. Po drugie, zostanie powołana komisja mająca koordynować bieżące zadania, w której skład wejdzie po trzech przedstawicieli Komitetu i Ministerstwa, a przewodnictwo będzie sprawowane naprzemiennie. Po trzecie, osobna komisja będzie czuwała nad pracami poza Warszawą. Będą jej podlegały ekspozytury Komitetu i Ministerstwa.

20 sierpnia 1956 roku odbyło się spotkanie członków Prezydium Komitetu do spraw Radiofonii z przedstawicielami Ministerstwa Łączności i Centralnego Zarządu Radiostacji (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [d]). Strona ministerialna zaprezentowała kolejny już plan budowy sieci telewizyjnej, w którym w odniesieniu do ośrodka w Stalinogrodzie przyjęto następujące założenia: W 1956 roku zostanie uruchomione jednokierunkowe łącze pomiędzy Warszawą a Łodzią. Prowizoryczne łącze pomiędzy Łodzią a Stalinogrodem będzie działało pod koniec 1958, a stałe połączenie zostanie oddane do użytku na początku roku 1959. Łącze z Morawską Ostrawą otrzyma Stalinogród w 1959, a z Krakowem w 1960 roku. Ministerstwo zaproponowało również, aby przyjąć następujący terminarz budowy ośrodka telewizji w Stalinogrodzie: W 1956 roku wykonana zostanie dokumentacja i budowa studia spikera do stanu surowego. W 1957 zostanie uruchomiony nadajnik produkcji francuskiej o mocy 5 KW, która w późniejszym

czasie zostanie zwiększona do 20 KW. W latach 1958–1959 powstanie dokumentacja i zostaną wybudowane dwa studia. Koszt całej inwestycji obliczono na 35 milionów złotych.

Zmiany procedur decyzyjnych a budowa ośrodka telewizji w Katowicach

5 września 1956 roku w trakcie posiedzenia Prezydium Komitetu ówczesny redaktor naczelny Rozgłośni Polskiego Radia w Stalinogrodzie Mieczysław Kofta, na miejscu koordynujący budowę ośrodka telewizji, stanowczo zaprotestował przeciwko opóźnianiu prac (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [e]). Powołał się na zaakceptowany przez Prezydium Rządu harmonogram, w którym budowę ośrodka telewizji zaplanowano na rok 1957. Sprzeciwił się prowizorce i zapewnił, że zespół organizacyjny dołoży wszelkich starań, żeby budowa przebiegła sprawnie, a Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej sfinansuje 50% kosztów w latach 1958–1959. Prezydium Komitetu wyraziło zgodę na postulaty sformułowane przez Koftę. Warto odnotować, że pomysł zaangażowania rad narodowych w budowę ośrodków telewizji zgłosił Hubert Meller w czasie posiedzenia Prezydium Komitetu 18 sierpnia 1956 roku (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [c]: 2). Jak podaje Miszczak (1972: 396), wymóg 50-procentowego zaangażowania się w budowę ośrodków telewizyjnych przez społeczne komitety został wprowadzony uchwałą Rady Ministrów nr 366 z dnia 31 sierpnia 1959 r. Na podstawie dotychczas zebranych dokumentów nie można rozstrzygnąć, czy Meller był twórcą tego rozwiązania. Być może więcej światła na tę kwestię rzucią pisma, które wysłano z Komitetu do przedstawicieli najwyższych władz partyjnych i państwowych. W protokołach posiedzeń Prezydium Komitetu znajdują się zalecenia, aby wystosować pisma do konkretnych osób i urzędów.

Tarcia między Komitetem a Ministerstwem Łączności nie ustawały, mimo że próbowano je załagodzić. Zdaniem członków Prezydium Komitetu Ministerstwo nie konsultowało decyzji przed ich podjęciem. Dotyczyło to spraw zarówno radiofonii, jak i telewizji. Władze Komitetu wielokrotnie były zaskakiwane informacjami o wykonanych już pracach, na przykład o zdemontowaniu nadajników radiowych w którejś ze stacji nadawczych. Wraz z płynącymi z Komitetu Centralnego PZPR i z Ministerstwa Finansów zaleceniami zwiększenia oszczędności Ministerstwo Łączności przeprowadziło duże cięcia wydatków w swoim budżecie. Okrojono również plan budowy sieci telewizyjnej: przesunięto zadania na lata późniejsze lub przerzucono ciężar kosztów na budżet

Komitetu do spraw Radiofonii. W trakcie posiedzenia Prezydium Komitetu 6 września 1956 roku Edward Uzdański poinformował zebranych, że Ministerstwo zredukowało preliminarz wydatków na wyposażenie ośrodka w Stalinogrodzie, pominiawszy zalecenia Komitetu (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [f]: 1). Oszczędności były wymuszone brakiem środków finansowych, a w szczególności dewiz na zakupy z importu.

14 września 1956 roku odbyło się posiedzenie Komitetu. Przewodniczący Włodzimierz Sokorski przedstawił zebrany różnorodne kwestie – od politycznych po techniczne. Odnosząc się do roli tego organu w tworzeniu systemu telewizji w Polsce, oświadczył: „Rozdział radiostacji i techniki telewizji nie zdał egzaminu. Dojrzała już sprawa przygotowania projektu połączenia całości zagadnień radiowych i telewizyjnych w Komitecie. Da to nam oszczędność etatową, uproszczenie form organizacyjnych i samowystarczalność” (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [g]: 2). Cztery dni później Prezydium Komitetu omawiało kompromisowy plan gospodarczy na nadchodzącą „pięciolatkę”, uzgodniony między Komitetem a Ministerstwem Łączności (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [h]: 1). Stwierdzono, że cięcia są olbrzymie. Najbardziej ucierpi rozbudowa centralnej stacji telewizyjnej w Warszawie – budżet na nią przewidziany został zredukowany o połowę. Była to fatalna wiadomość, ponieważ studio warszawskie w założeniach Komitetu miało być źródłem programów dla regionalnych ośrodków telewizji. Innymi słowy: niski poziom wyposażenia tego studia mógł spowodować, że nie będzie programów do emisji dla całej sieci telewizyjnej w Polsce. W dokumencie *Spis tytułów inwestycyjnych Centralnego Zarządu Radiostacji* (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [j]) budowa ośrodka telewizji w Stalinogrodzie została zaplanowana na lata 1956–1960.

Prezydium Komitetu przygotowało uzasadnienie uchwały Prezydium Rządu w sprawie przekazania radiostacji i techniki telewizyjnej z Ministerstwa Łączności do Komitetu, datowane 26 września 1956 roku (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [k]; AAN, sygn. 2/285/o/4.5/3415 [b]). Autorzy argumentowali, że objęcie spraw radiostacji kompetencjami Ministerstwa Łączności jest rozwiązaniem zaczerpniętym z ZSRR na początku lat 50. Z perspektywy nagromadzonych doświadczeń można stwierdzić, że nie dało ono pozytywnych efektów. Po pierwsze, osłabiono spójność zarządzania całością procesu wytwarzania i przesyłania treści programowych. Prowadzenie go wiąże się z ciągłym uzgadnianiem działań i korygowaniem planów. Po drugie, rozdzielenie zarządzania techniką telewizyjną i zarządzania produkcją programu skutkowało brakiem równowagi w zakresie inwestycji. W rezultacie środki finansowe przeznaczone na ten cel nie są wydawane efektywnie. Po trzecie, wystąpiły trudności w motywowaniu pracowników, ponieważ różni pracodawcy realizują różne cele. Po czwarte, szczególnie

produkcja telewizyjna wymaga współpracy różnych grup zawodowych (artystów, realizatorów, techników), którą trudno osiągnąć, gdy grupy te nie mają wspólnego kierownictwa. Po piąte, rozdzielenie spowodowało zdublowanie etatów i w konsekwencji wzrost kosztów. Przywołano dane liczbowe, które świadczyły o znacznym ich wzroście po stronie Ministerstwa Łączności (TVP SA, ODiZP DDA, sygn. 720/1/2 [k]: 3). Inwestycje w zwiększanie mocy radiostacji powinny przynieść zmniejszenie kosztów nadawania. Tymczasem w Centralnym Zarządzie Radiostacji stało się przeciwnie: koszt jednej kilowatogodziny w latach 1951–1956 wzrósł trzykrotnie. W piśmie z 9 listopada 1956 roku Minister Łączności zawiadomił przewodniczącego Komitetu do spraw Radiofonii, że nie zgadza się na przekazanie radiostacji pod zarządek Komitetu (AAN, sygn. 2/285/o/4.5/3415 [a]).

Niezależnie od trudności organizacyjnych budowano regionalne ośrodki w miarę uzyskiwanych funduszy. 3 grudnia 1957 roku z ośrodka telewizji w Katowicach wyemitowano pierwszy program. Na łamach „Trybuny Robotniczej” poinformowano czytelników, że tego dnia w zasięgu nadajnika znajdowało się 2500 odbiorników telewizyjnych, a za pośrednictwem łącz program odebrali również mieszkańcy Łodzi i Warszawy ((KRA), 1957: 5). Jeszcze w grudniu uruchomiono łączę pomiędzy Katowicami, Pragą i Lipskiem ((PAP), 1957: 1). Natomiast w programie telewizyjnym na 15 lutego 1958 roku czytelnicy „Trybuny Robotniczej” mogli znaleźć zapowiedź: „22.30 – »Mistrzostwa świata w jeździe figurowej na lodzie« – transmisja z Paryża. (Transmisja uzależniona od warunków odbioru)” (*Telewizja: Telewizja – Katowice*, 1958: 12). Była to pierwsza transmisja długodystansowa w systemie telewizji w Polsce.

Podsumowanie

Treść mitu o powstaniu Telewizji Katowice nie znajduje odzwierciedlenia w dokumentach wytworzonych przez dwie instytucje najbardziej zaangażowane w budowę sieci telewizyjnej w Polsce, czyli Ministerstwo Łączności oraz Komitet do spraw Radiofonii „Polskie Radio”. Z opisu przygotowań do budowy podanego w *Historii radiofonii i telewizji w Polsce* można odnieść wrażenie, że władze polityczne zareagowały na spontanicznie przedstawione oddolne postulaty uruchomienia telewizji. Innymi słowy: opis Miszczaka – trzeba przypomnieć, pochodzący z początku lat 70. – odpowiada propagandowej tezie o skutecznej reakcji władz państwowych na słuszne potrzeby społeczne. Dokumenty przejęte do archiwum z wymienionych instytucji zawierają informacje, które układają się w zupełnie inny obraz. Otóż władze państwowe już w pierwszej połowie lat 50. zdawały sobie

sprawę, że infrastruktura telekomunikacyjna nie jest wystarczająca do spełniania funkcji nowoczesnego państwa. Zainicjowano wykonanie planów rozbudowy sieci kablowej i bezprzewodowego przesyłania sygnału radiowego.

Realizację tych zamierzeń zlecono Ministerstwu Łączności oraz Komitetowi do spraw Radiofonii. Zaangażowanie aparatu państwa znalazło swój oddźwięk w publikacjach prasowych. Sukcesywnie wzmacniały one społeczne zainteresowanie telewizją. Jednak prawdziwa mobilizacja społeczności lokalnych nastąpiła dopiero w reakcji na żądanie włączenia rad narodowych do procesu inwestycyjnego, które wysunął Komitet do spraw Radiofonii. Pod presją długiego oczekiwania na regionalny ośrodek telewizji miejscowi działacze polityczni zmobilizowali dyrekcje państwowych wówczas zakładów pracy do wsparcia budowy takiego ośrodka od strony zarówno finansowej, jak i wykonawstwa. Towarzyszące temu festyny i zbiórki pieniędzy nie przesądziły o sukcesie. Były raczej formą popularyzacji idei telewizji wśród społeczeństwa, dla którego najważniejszym medium było wtedy radio.

Czego brakuje do zarysowania obrazu tego historycznego wydarzenia? Pytań nasuwa się dużo. Przede wszystkim przypomnę, że Kofta podczas spotkania z Prezydium Komitetu stwierdził, iż w Katowicach powstał zespół, którego celem jest wsparcie budowy ośrodka telewizji. Nic wszakże o tym zespole nie wiadomo. W artykule podpisanym przez „(KRA)” nie ma o nim ani słowa. Autor lub autorka podaje kilka nazwisk osób zaangażowanych w budowę. Wśród nich został wymieniony (bez imienia) Józef Małogłówka, który – jak podaje Miszczak (1972: 423) – był pełnomocnikiem Ministra Łączności oraz przewodniczącego Komitetu. W przejrzanych do tej pory dokumentach nie znalazłem jednak ani powołań dla Małogłówki do pełnienia owych funkcji, ani śladu w protokołach o rozważeniu jego kandydatury. Co do zespołu, prawdopodobnie nie został on formalnie zarejestrowany. Na podstawie doniesień prasowych można przypuszczać, że na Górnym Śląsku główną rolę w organizowaniu budowy ośrodka telewizji odegrała Wojewódzka Rada Narodowa. To jej przewodniczący Ryszard Nieszporek w przemówieniu podczas uroczystości otwarcia ośrodka podkreślił kluczowe znaczenie przedsiębiorstw produkujących na eksport dla rozwoju regionalnej telewizji:

Oczywiście będziemy się starać, by jak najwięcej odbiorników telewizyjnych trafiło na Śląsk. Ale powiedzmy sobie szczerze – tym szybciej i w tym większej mierze uda się to zrealizować, im wydajniej pracować będą nasze zakłady pracy, im więcej ponadplanowego węgla popłynie z kopalń, im więcej stali dadzą hutnicy. Tylko tą drogą zdobyć możemy dewizy potrzebne na sprowadzenie większej ilości odbiorników telewizyjnych ((KRA), 1957: 5).

W przyszlých poszukiwaniach być może odnajdą się dokumenty, które pozwolą zrekonstruować relacje między wspomnianą nieformalną grupą, zakładami pracy, Wojewódzką Radą Narodową w Katowicach, Ministerstwem Łączności oraz Komitetem do spraw Radiofonii, a później Komitetem do spraw Radia i Telewizji. Nie można pominąć, rzecz jasna, roli decydentów z kierownictwa PZPR. Chodzi tu o współpracę rozciągającą się aż do roku 1968, czyli do rozwiązania zarządu budowy ośrodka telewizji w Katowicach.

Do pełniejszego obrazu brakuje również dokumentów na temat zakupów sprzętu emisyjnego i studyjnego od firm zagranicznych. W roku 1957 rozpoczął pracę w Katowicach nadajnik firmy Marconi. W relacji z otwarcia ośrodka wspomniano, że ze strony producenta montaż nadajnika nadzorował inżynier Paul Dann wraz z zespołem specjalistów. Niestety, nie opisano, jak przebiegały prace montażowe. Jak później serwisowano nadajnik? Jakże jeszcze firmy zagraniczne uczestniczyły w działaniach katowickiego ośrodka?

Następny wątek dotyczy transmisji międzynarodowych. Szybkie uruchomienie łączy pomiędzy Katowicami a Ostrawą robi wrażenie i jednocześnie intryguje. Nie ma bowiem śladu w dokumentach o sposobie nawiązania tej współpracy. Nie wiadomo nawet, kto ją zainicjował. Czy stało się to na poziomie Ministerstwa, czy – Komitetu? Wiadomo, że przedstawiciele obu instytucji uczestniczyli w spotkaniach Międzynarodowej Organizacji Radia (później dodano: i Telewizji) oraz Europejskiej Unii Nadawców. Komitet prowadził wymianę wykonawców i programów między Polskim Radiem a Radiem Czechosłowackim. Ścieżki były więc przetarte. W protokołach posiedzeń Prezydium Komitetu nie zanotowano jednak choćby kilku zdań na temat uzgodnienia z kierownictwem Radia Czechosłowackiego lub władz centralnych uruchomienia łączy pomiędzy Katowicami a Ostrawą.

Bibliografia

- Assmann J., 2015, *Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych*, tłum. A. Kryczyńska-Pham, wstęp i red. R. Traba, wyd. 2, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Chumiński J., Popiński K., 2024, *Społeczne bariery rozwoju gospodarczego PRL*, w: C. Kukło, W. Walczak, red., *Człowiek i praca w procesie modernizacji społecznej i gospodarczej*, Białystok–Warszawa, Uniwersytet w Białymstoku, Wydawnictwo E-BIT, Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego, s. 693–735.
- Dekret z dnia 2 sierpnia 1951 r. o utworzeniu i zakresie działania Komitetu do spraw Radiofonii „Polskie Radio”*. Dz.U. 1951, nr 41, poz. 308.

- Dekret z dnia 11 marca 1955 r. o przekształceniu urzędu Ministra Poczt i Telegrafów w urząd Ministra Łączności*. Dz.U. 1955, nr 12, poz. 70.
- Donefner P., 2020, *Włodzimierz Sokorski jako prezes Radiokomitetu w latach 1956–1972: pozycja polityczna w elicie władzy*, „Polska 1944/45 – 1989. Studia i materiały”, nr 18, s. 45–81, <https://doi.org/10.12775/Polska.2020.03>.
- Fudala-Barańska A., 2014, *Tłuste i chude lata Telewizji Katowice*, w: M. Łuczak, A. Pethe, red., *Porządkowanie wolności. 25 lat Śląska w mediach (na przykładzie województwa śląskiego)*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, s. 69–79.
- Fudala-Barańska A., 2015a, *Bohater w serwisach informacyjnych na przykładzie „Aktualności” Telewizji Katowice od momentu utworzenia stacji po współczesność*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II”, nr 2 (58), s. 33–48.
- Fudala-Barańska A., 2015b, *Przemiany w newsach na przykładzie „Aktualności” – serwisu informacyjnego Telewizji Katowice*, w: W. Godzic, A. Kozieł, J. Szyłko-Kwas, red., *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*, Warszawa, Wydawnictwo Poltext, s. 275–293.
- Fudala-Barańska A., 2016, *Zasadność okresowych ocen dziennikarzy telewizyjnych na przykładzie Telewizji Katowice*, „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi”, nr 5 (112), s. 29–41.
- Fudala-Barańska A., 2017, *Digitalizacja telewizyjnych materiałów poświęconych kulturze na przykładzie zasobów Telewizji Katowice*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 317, s. 54–65.
- Fudala-Barańska A., 2018, *Miejsce i rola programów w gwarze śląskiej w ofercie programowej Telewizji Katowice*, „Media i Społeczeństwo. Medioznawstwo, komunikologia, semiologia mediów”, t. 9, nr 2, 58–68.
- Fudala-Barańska A., 2019, *Droga do Niepodległej na antenie Telewizji Katowice*, w: A. Pethe, A. Musialik-Chmiel, R. Śpiewak, red., *Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, s. 236–252.
- Fudala-Barańska A., 2021, *Kulturotwórcza rola Telewizji Katowice. Cykliczne programy kulturalne w latach 1957–2016*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- Habielski R., 2009, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Jankowiak S., Skotarczak D., red., 2016, *Społeczeństwo PRL: 1956*, Poznań, Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Kozieł A., 2007, *Ośrodki regionalne Telewizji Polskiej w latach 1956–1989. Geneza. Rozwój. Specyfika programowa*, w: J.W. Adamowski, K. Wolny-Zmorszyński, red., *Regionalne i lokalne środki przekazu. Kontekst międzynarodowy i krajowy*, Warszawa, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 71–94.
- Loiperdinger M., 2016, *„Przyjazd pociągu” Louisa Lumière’a. Mit założycielski nowego medium*, w: A. Dębski, M. Loiperdinger, red., *KINtop. Antologia wczesnego kina*, cz. 1, Wrocław, Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 75–118.

- Miszcza S., 1972, *Historia radiofonii i telewizji w Polsce*, Warszawa, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności.
- Ratke-Majewska A., 2019, *Mity założycielskie bez granic w kontekście narodów Ameryki Łacińskiej*, „Politeja”, nr 1 (58), 283–299, <https://doi.org/10.12797/Politeja.16.2019.58.15>.
- Statut Państwowej Rady Telekomunikacyjnej. Załącznik do Uchwały Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. w sprawie nadania statutu Państwowej Radzie Telekomunikacyjnej. M.P. 1950, nr 67, poz. 788.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1949 r. o utworzeniu i zakresie działania Centralnego Urzędu Radiofonii. Dz.U. 1949, nr 9, poz. 50.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. o Państwowej Radzie Telekomunikacyjnej. Dz.U. 1950, nr 7, poz. 63.
- Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o Komitecie do spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja”. Dz.U. 1960, nr 54, poz. 307.
- Woźniczka Z., 2015, *Górny Śląsk – kraina postępu i nowoczesności w propagandzie PRL (zarys problemu)*, w: A. Barciak, red., *Postęp i zacofanie w kulturze Europy Środkowej*, Zabrze–Katowice, Studio Noa Ireneusz Olsza, s. 294–317.

Archiwalne artykuły prasowe

- [Czterdzieści pięć] 45 tysięcy telewizorów otrzyma Katowickie w br., 1959, „Trybuna Robotnicza”, 21 marca.
- „Diora” będzie produkować telewizory, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 11 lutego.
- Dla Kurka, Gosztyły i Skotnickiego telewizory ważniejsze od meczu, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 28 stycznia.
- (jak), 1958, *Telewizory... telewizory. Kłopoty miłośników XI Muzy*, „Trybuna Robotnicza”, 21 stycznia.
- (KRA), 1957, *Moment jak by nie było historyczny: Tele-stacja w Bytkowie już działa*, „Trybuna Robotnicza”, 4 grudnia.
- Litwin J., 1957, *Śląski „wczesniak” telewizyjny domaga się opieki*, „Trybuna Robotnicza”, 16 grudnia.
- (mp), 1958a, *Co zobaczymy?*, „Trybuna Robotnicza”, 25 stycznia.
- (mp), 1958b, *Telewizja, telewizja...*, „Trybuna Robotnicza”, 4 stycznia.
- O lampach, do których się... gada*, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 31 stycznia.
- Okulary dla widzów wkrótce w sklepach*, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 15 kwietnia.
- [Osiemset sześćdziesiąt] 860 tys. radioodbiorników i telewizorów, 150 tys. pralek, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 18 stycznia.
- (PAP), 1957, *Lipsk na ekranach śląskich telewizorów. XI muza nawiązuje kontakty*, „Trybuna Robotnicza”, 24 grudnia.
- Pierwszy program telewizyjny z Katowic*, 1957, „Trybuna Robotnicza”, 2 grudnia.
- Piraci szos na telewizyjnych ekranach*, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 19 lutego.
- Szybciej i lepiej naprawiać będą telewizory*, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 27 kwietnia.
- Telewizja: Telewizja – Katowice*, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 15 grudnia.
- Telewizory z 21-calowym ekranem*, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 4 maja.
- Telewizory z odniesieniem do domu, a w przyszłości pawilony ze szkła i aluminium*, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 26 lutego.

[Trzy] 3 miliardy rubli dewizowych wyniosą obroty handlowe Polska–ZSRR, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 5 lutego.
[Trzyletnia] 3-letnia umowa handlowa między Polską i NRD, 1958, „Trybuna Robotnicza”, 10 lutego.
„TV” na cenzurowanym, 1959, „Trybuna Robotnicza”, 31 stycznia.

Materiały archiwalne

Archiwum Akt Nowych, zespół: Ministerstwo Łączności:

- sygn. 16/2 [a], Minister Łączności, FB. 113/55 – dotyczy zmiany układu wykonawczego w części 23 dz. 10;
- sygn. 16/2 [b], Ministerstwo Łączności – Wydział Współpracy z Zagranicą, *Plan wydatków budżetowych na pomoc naukowo-techniczną w 1955 r.*;
- sygn. 2/1098/0/22/25/2, Ziółkowski J., Grejcz B., Jarkowski S., Kacprowska W., Scheidlinger Z., Walentek E., Wejnfeld S., Zienkiewicz R.: *Projekt planu budowy sieci linii radiowych w resorcie M.PiT w latach 1956–1970*;
- sygn. 18/5, Ministerstwo Łączności, Biuro Rozbudowy Telewizji, [Tabela bez tytułu, datowana na 10 listopada 1955 r.]
- sygn. 18/6, Ministerstwo Łączności, Biuro Rozbudowy Telewizji, *Perspektywiczny plan 5-cio letni, z dnia 1 czerwca 1955 r.*;
- sygn. 24/5, Ministerstwo Łączności, *Analiza opisowa planu inwestycyjnego 5-letniego Resortu Łączności*;
- sygn. 24/8, Świdorski L., *Telewizja*, w: *Projekt planu Resortu Łączności na 1957 rok*;
- sygn. 2/285/0/4.5/3415 [a], *Minister Łączności do Przewodniczącego Komitetu do spraw Radiofonii „Polskie Radio”, 9.XI.1956*;
- sygn. 2/285/0/4.5/3415 [b], *Uzasadnienie do projektu Uchwały Prezydium Rządu*.

Archiwum Telewizji Polskiej SA – Ośrodek Dokumentacji i Zbiorów Programowych, Dział Dokumentacji Aktowej, zespół: Sekretariat Generalny:

- sygn. 720/1/1, *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 5.7.1955 r.*;
- sygn. 720/1/2 [a], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 21.7.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [b], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 2.VIII.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [c], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 18.VIII.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [d], *Protokół z konferencji Kierownictwa Komitetu z przedstawicielami Ministerstwa Łączności w dniu 20.VIII.56 r.*;
- sygn. 720/1/2 [e], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 5.IX.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [f], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 6.IX.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [g], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 14.IX.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [h], *Protokół z posiedzenia Prezydium w dniu 18.IX.1956 r.*;
- sygn. 720/1/2 [i], *Redakcja Programu Telewizyjnego, Komitet do spraw Radiofonii „Polskie Radio”, Do Biura Planowania. PT1-564/56, 21.07.1956*;
- sygn. 720/1/2 [j], *Spis tytułów inwestycyjnych Centralnego Zarządu Radiostacji*;
- sygn. 720/1/2 [k], *Uzasadnienie do projektu Uchwały Prezydium Rządu*.

.....

Jakub Zajdel – dr hab. prof. UŚ, pracownik Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego. Prowadzi badania historii filmu polskiego. W swoich publikacjach opisywał filmowe przedstawienia życia na Ziemiach Odzyskanych zaraz po wojnie, działalność krytyczno-filmową Jana Józefa Szczepańskiego i Stefana Morawskiego, twórczość filmową Filipa Bajona, Sylwestra Chęcińskiego, Jana Jakuba Kolskiego i Lecha Majewskiego; opisał edukację szkolną Kazimierza Kutza. Jest współautorem (z Aliną Madej) książki *Śmierć jak kromka chleba. Historia jednego filmu* oraz autorem książki *Pokolenia PRL na ekranie w kontekście dokumentów prasowych z epoki*. Prowadzi również badania nad pragmatyką mediów audiowizualnych. Opublikował kilkanaście artykułów dotyczących odbioru telewizji, a także użytkowników serwisów internetowych. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Badań nad Filmem i Mediami, Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego, Polskiego Towarzystwa Estetycznego oraz Śląskiego Towarzystwa Filmowego.